

KYLIEN

LIIKE- TOIMINTA OPAS

**Kylätoiminta
on yhteisöllisyyteen
perustuvaa
paikallisvaikuttamista
ja kylien kehittämistä.**

**Kylä on
yhteiskunnan
pienin yksikkö.**

**Kylä on
yhdessä tekemistä**

**Kylien liiketoiminta
on toistuvaa,
tuloa tuovaa
toimintaa
jonkun puuttuvan
asian aikaansaamiseksi,
kylän puitteissa.**

Kylien liiketoiminta –opas

Suomen Kylätoiminta ry 2013
Kylien Bisneskeissit –hanke

Teksti: Juha Kuisma
Piirrokset: Arttu Kuisma
Taitto: Matti-Olavi Vehviläinen
Paino: Toiprint Oy, 2013

Sisällysluettelo

Jos on pimeää, sytytetään valo	8
Kylissä on jo liiketoimintaa	9
Kylätoiminnan ja liiketoiminnan yhteys	9
Kylä ulottuu kauas maailmaan	10
Yllätyksiä on tulossa	12
Kylä osana isompaa karttakuvaa	14
Muistetaan he jotka eivät käy kokouksissa	17
Taloutta kyläyhteisön puitteissa.....	17
Kylien liiketoiminnan muotoja.....	19
Kylätalot tehokkaaseen käyttöön.....	19
Kylän vesihuolto –osuuskunta.....	22
Kylän laajakaista –osuuskunta	23
Kotiapua sopimustuotantona	24
Hoivakoti tai tuetun asumisen yksikkö.....	25
Siivousrengas tai –osuuskunta	25
Yksityinen päiväkotiki ja lasten iltapäiväkerho	25
Kesäteatteri.....	26
Monipalvelukeskus.....	27
Kylän palvelupäivä	28
Kylätori, rompetori, suunnistuskirppis, tienvarsimyyni	28
Kesäkioski	29
Kyläkauppa	29
Markkinat.....	30
Uimaranta ja vuokrattava sauna	30
Musiikkileiri, taidekurssit, näyttelyt.....	31
Tanssipaikka tai kesälava	31
Kyläkirjasto.....	32
Kesälehti ja joululehti	32
Matkailukohde	33
Kylän kehitysyhtiö	33
Hakeosuuskunta ja lämpöyrittäjyys	34
Huutokauppakamari.....	34
Maisemanhoitosopimus, luontoreittien hoito	35
Tienvarsien hoito	35
Kylätien hoidon aliurakointi	35
Klapien teko myyntiin kylän hyväksi.....	36
Kylän osayleiskaavaa	36
Tuulivoima ja kylän kehittämiserä.....	37
Taiteilijaresidenssi	38
Siirtolapuutarha tai yhteinen hedelmätarha	38
Viljan yhteiskuivuri.....	39
Lentokenttä	39
Kyläbrändi.....	40
Kekrijuhla.....	40
Kylänliiketoiminta-analyysi.....	41
Mallilasku.....	46

Jos on pimeää, sytytetään valo Jos tuulee, rakennetaan tuulimylly

Kylien Suomessa asuu määritelmästä riippuen 1 – 3 miljoonaa ihmistä. Kylien Suomen kylät ovat erilaisia; niissä asuu vähän tai paljon ihmisiä; niiden olosuhteet ja sijainti vaihtelevat.

Maaseutu uusiutuu kylä kylältä

Mitä tapahtuu kylille? Mitä on tapahtumassa Suomen maaseudulle? Kukaan ei tiedä tulevaisuutta. Mutta voimme vaikuttaa tulevaisuuteen voi kylä kylältä, yhdessä tekemällä. Silti pitää muistaa: mikä toimii toisessa kylässä, ei toimikaan toisessa.

Me kylissä asuvat voimme valita. Tehdä jotain tai jättää tekemättä. Kun ryhdymme toimiin kotikylämme kehittämiseksi, voivat pienet ja isot asiat kylässämme muuttua. Mikäli emme tee mitään, saamme todistaa Kylien Suomen hiljaista nuutumista. Tekemättä jättäminenkin on teko.

Katso ulos kylästä, katso vieraan silmin. Mitä näet?

Tärkeintä on katsoa kylästä ulospäin. Yhtä tärkeää on katsoa tuttua kylää ikään kuin ulkopäin, vieraan silmin. Kun kylä sitten ottaa kiinni kohtalostaan, on yhdessä tekemisen asialistalla aina talous. Jossain kohtaa kylien avuksi tulevat yllätykset, sillä vaikka tulevaisuudesta ei tiedetä, varmaa on kuitenkin, että kaikki ei jatku sellaisena, kuin nyt näyttää. Yllätyksiä on tulossa.

Liiketoimintaratkaisu on pysyvä ratkaisu

Kun asioita organisoidaan uuteen muotoon, on raha saatava pyörimään kylän hyväksi. Pysyvät, hyvin oivalletut taloudelliset ratkaisut ovat liiketoimintaa. Sitten kun asia on pysyvästi ratkaistu kyläyhdistyksen ei enää tarvitse kantaa siitä huolta.

Jokainen liiketoimintahaaste on jo kertaalleen ratkaistu jossakin päin Suomea. Kannattaa ottaa oppia niistä kylistä, joista saa hyvää esimerkkiä. Siksi tässä oppaassa viitataan kylien nettisivuihin. Ota yhteyttä ja käy sellaisessa kylässä opintomatalla, jossa joku asia on jo ratkaistu!

Googlaa myös sanoilla ”Hyviä esimerkkejä 100+”.

1. KYLISSÄ ON JO LIIKETOIMINTAA

Suomessa on runsaat 4000 kylää, joista 3000:ssa toimii kyläyhdistys tai muu vastaava koko kylää kehittävä yhdistys. Kylistä 2000:lla on voimassa oleva tai laadittu kyläsuunnitelma. Kun kyläsuunnitelmiin kirjatut toimenpiteet yleensä sivuavat tuon kylän ”yhteisötaloutta” on puolessa Suomen kylistä jonkinlaista orastavaa kylien liiketoimintaa. Jos taas kylien liiketoiminta määritellään täsmällisemmin toistuvaksi, tuloa tuovaksi suunnitelluksi toiminnaksi, voimme arvioida, että merkittävää kylien liiketoimintaa on 300 kylässä eli kymmenesosassa järjestäytyneitä kyliä.

Voimme myös kohdistaa katseemme asiaan kylätalojen kautta. Kun jokaisella toimivalla kylässä on jonkinlainen kylätalo, on näitä ”kylän yhteisiä olohuoneita” ainakin 3000 kpl. Joissakin kylissä on kylätalon ohella seurantaloja. Jos yhden kylätalon ja sen tontin käyttöarvo on vaikkapa 500 000 euroa, ja kunnossa olevia kylätaloja tai seurantaloja yhteensä 4000 kpl, on näiden kansantaloudellinen kokonaisarvo 2 miljardia euroa. Kyseessä on melkoinen kiinteistömassa, joka on kokonaan kyläläisten käytössä. Näin ollen osa kylien liiketoimintaa on se, miten kylätaloja käytetään kylän hyväksi.

Juhani Laasanen on tehnyt arvioita eri kansalaisjärjestöjen vapaaehtoistyön arvosta. Kun arvio esitetään haarakkalukujen keskiarvona, saadaan seuraava lista.

MLL	12 milj euroa
Suomen 4H	4 milj euroa
SPR	36 milj euroa
SPEK	80 milj euroa
SYTY ry	4 milj euroa

Kylän liiketoiminta on toistuvaa tuloa tuovaa tarpeellista ja samalla uusi palveluratkaisu

Kylätalot yhteensä 2 miljardia €

Kylätoiminnan vapaaehtoistyön arvo 4 miljoonaa € / vuosi

2. KYLÄTOIMINNAN JA LIIKETOIMINNAN YHTEYS

Kylätoiminta on aivan erityistä kansalaistoimintaa. Sen yhteisöön ankkuroituva erityisyys ilmenee myös kylien liiketoiminnassa. Kylien liiketoiminnan tarkoituksena on parantaa kylän hyvinvointia, organisoida kylästä

puuttuva palvelu tai ohjata liiketoiminnasta kertynyt ylijäämä takaisin kyläläisiä hyödyttämään. Kun joku asia on taloudellisessa mielessä ratkaistu, on se myös pysyvästi ratkaistu.

Kylätoiminta on tekemisen demokratiaa

Kylätoiminta on:

- paikallista
- kansanvaltaista
- yhteisöllistä
- omaehtoista
- itse tavoitteensa asettavaa
- vapaa-ajalla tapahtuvaa
- kunkin kylän erityisiin olosuhteisiin perustuvaa

Kylätoiminta perustuu kylän vastavuoroisuuteen ja naapuripuun. Jos autan toista kyläläistä pulassa, tulen itse joskus autetuksi. Tämän avun pitemmälle organisoitu traditio tunnetaan talkoo-periaatteena. Kylätoiminta puolestaan on eräänlaista talkoota sekin. Se on jatkuvaksi organisoitua talkoota kylän yleiseksi kehittämiseksi. Muiden toimijatahojen kannattaisi tunnistaa tämä käyttämätön sosiaalinen lämpövoima.

EU-hankkeita 40 milj. arvosta per vuosi

Kylätoiminta on urheilun jälkeen Suomen toiseksi suurin kansanliike. Se on pyörittänyt vuosittain keskimäärin 40 miljoonan euron arvosta EU-hankkeita. Tämän päälle tulee vielä muu vuosittain eri tapahtumissa tehty talkootyö oman kylän hyväksi.

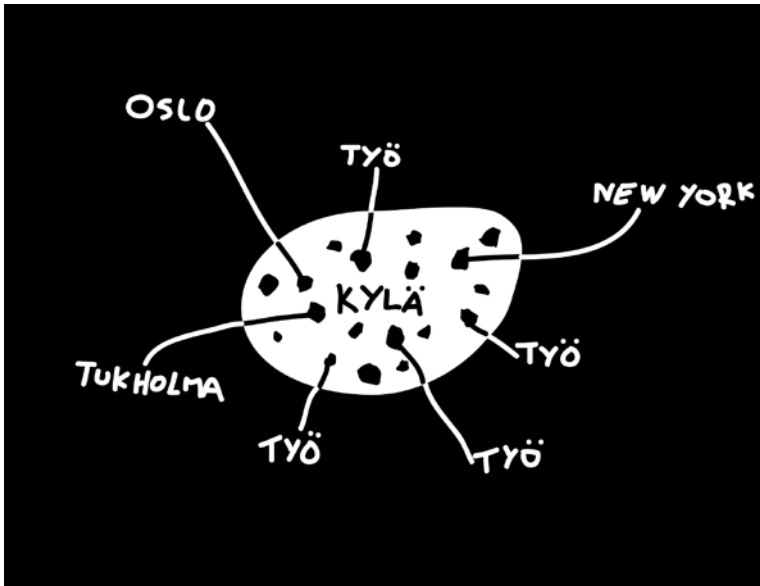
3. KYLÄ ULOTTUU KAUA MAAILMAAN

Kylä on laajempi kuin maantieteellinen alueensa. Kylä on kaikkien niiden suhteiden verkosto, jossa kylässä asuvat ihmiset ovat mukana. Näin jokainen kylä ulottuu Uudellemaalle, ulkomaille ja New Yorkiin asti. Tähän sukulaisten, tuttavien ja kollegoiden muodostamaan ihmissuhdeverkostoon perustuu myös minkä tahansa kylän mahdollisuus hyödyntää kehitysmahdollisuuttaan.

Vaikka jokainen kylä on lähtökohdiltaan erilainen, ympäröi sitä sama globaali todellisuus; sama tekninen ke-

hitys, sama luonnonvarojen ja ilmaston kehitys, samat yhteiskunnalliset muodit ja ajatukset. Mitä paremmin kylä osaa katsoa rajojensa yli ja lukea ympäröivää maailmaa, sen suuremmat ovat sen liiketoimintamahdollisuudet. Kylään kohdistuva kysyntä tulee sekä kylän sisältä että kylän ulkopuolelta.

Kysyntä kylän sisältä ja ulkoa

Kylä ulottuu maantieteellisesti rajojensa ulkopuolelle suurkaupunkien asti.

Kaikki kehitys – myös kylien kehitys – perustuu arvauksille. Tarkat havainnot ja hyvät arvaukset ovat ainoa tapa muuttaa vallitsevaa tilannetta parempaan suuntaan. Edelleen: jotkut arvaukset ovat parempia kuin toiset. Eivät siksi, että nuo arvaukset olisivat oivaltavampia tai laajempaan havainnointiin perustuvia, vaan siksi, että "arvaus nousee onnekaista olosuhteista". Tässä kohtaa on tärkeää muistaa miten jokainen kylä on omanlaisensa. Kaukaa katsoen kylät siis arpovat esiin hyviä arvauksia siitä, millä tavalla maaseutua kannattaisi kehittää. Jonkun kylän onnekaissa olosuhteissa muutoin heikko signaali voimistuu niin vahvaksi, että tuossa kylässä voimaan toteuttaa joku sosiaalinen innovaatio ennen muita.

Arvaava päättely on siitä arvokas toimintatapa, että se tuottaa vaihtoehtoisen toimintamallin, jota muutoin ei saataisi esiin. Mielikuvitellaan että, "mitähän siitä

seuraisi, jos olisi niin ja niin”? Päätely on siis muotoa:

Havaitaan yllättävä ilmiö C,
Jos A vallitsisi, niin silloin C tulisi toteen,
Arvaamme siis, että A pitää paikkansa.
Tehdään kokeeksi A.

**Päällimmäisin
kehitystoimenpide
plus
heikot signaalit**

Ideariihien paljon käytetty seinälappu-metodi on yksi tapa systematisoida isomman ihmisjoukon arvaamista. Seinälappu-metodi tuottaa varmuudella osallistujien kannalta hyväksyttävimmän ja ilmeisen kehitystoimenpiteen. Mutta usein yhtä arvokkaita ovat vähälle kannatukselle jääneet, mutta yllättävät ehdotukset. Ne kannattaa ottaa talteen ja tuoda myöhempään keskusteluun, koska niihin usein sisältyy heikkona signaalina joku esiin tuleva asia.

4. YLLÄTYKSIÄ ON TULOSSA

**On kielteistä
kehitystä...**

Monet kylä ja maaseutua koskevat isot virrat ovat kielteisiä. Tilastollisesti maaseudun väestö vähenee ja ikääntyy. Palvelut katoavat keskuksiin. Valtio on vetäytymässä koko Suomen kehittämisen tavoitteesta. Maalle muuttamista pyritään kaavoituksella rajoittamaan. Maatalouden ahdinko on suurempaa kuin vuosikymmeniin. Eli on kovinkin helppoa lyödä hanskat tiskiinkin ja todeta, että antaa olla.

Kylien väki ikääntyy sanalla kun kuntien verotulokertymä alkaa laskea. Syntyy saksaava kuvio, jossa voidaan tunnistaa ns. hyvinvointikuilu.

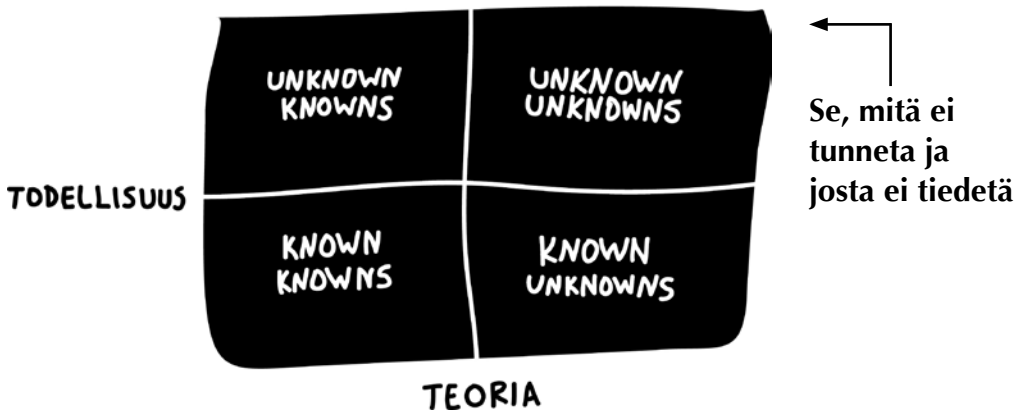
**Ja on myönteisiä
megatrendejä**

Mutta yhtä hyvin tilannetta voi lukea laajempaa taustaa vasten. Uusiutuvat luonnonvarat ja niitä fiksusti jalostava biotalous nousee pakostakin. Ikäihmisten määrän kasvu tarkoittaa kasvavaa hoivapalvelujen kysyntää. Kaupungistumisen edetessä maaseudusta tulee matkailumielessä vetovoimainen. Tietotekniikka ja laajakaista poistavat pakollisen tarpeen asua keskuksissa. Maaseudun kiinteistöt siirtyvät perinnönjaoissa seuraaville sukupolville, jotka joutuvat ratkaisemaan mitä rakennuksille tehdään.

Kiinnostavin näkökulma tulevaisuuteen on se, että tulevaisuus yllättää. Eli on varmaa, etteivät kaikki nyt nähtävillä olevat kehityskulut automaattisesti jatku. Tulee tapahtumaan asioita, jotka vaikuttavat kylien tulevaisuuteen, mutta joista emme toistaiseksi tiedä mitään.

**Varaudu yllätyksiin
-asu maalla**

Tämän viimeisen seikan systematisoi USA:n puolustusministeri Donald H. Rumsfeld 12.2. 2002 pohtiessaan kysymystä, oliko Irakilla ydinaseita. Hänen sanomansa perusteella on olemassa seuraavat yhdistelmät niin sanoaksemme "todellisuutta ja sitä koskevaa tietoa (teoria)":

Rumsfeldin nelikenttä erittelee tulevaisuudesta tietämisen neljä lajia.

"On olemassa tunnetut asiat, jotka tiedetään; siis asiat, joista tiedetään että ne tiedetään. On olemassa tunnetut asiat, joista ei ole tietoa; siis asiat joista tiedetään ettei niitä tiedetä. Mutta on olemassa myös tuntemattomat asiat, joista ei tiedetä – eli asiat joista ei tiedetä ettei niitä tiedetä."

Kun ristiintaulukointi viedään loppuun, löytyy vielä neljäs yhdistelmä eli ne asiat, jotka torjumme ja joista olemme olevinamme tietämättömiä, vaikka ne ovat osa kaikkien tuntemaa yleistä tietoa. Näin saadaan seuraava nelikenttä:

**Jotkut asiat
torjutaan**

Asioita, joita emme tunne emmekä tiedä: Sähköallergia ja yhteisötoimintojen optimit

Huoltosuhte, ikääntyminen ja puiden kasvu on varmaa, öljyn alka-va niukentuminen torjutaan, ilmastonmuutos tunnistetaan, muttemme tiedä sen etenemismuuttoa.

5. KYLÄ OSANA ISOMPAA KARTTAKUVAA

Varmasti tiedettäviä asioita ovat mm.

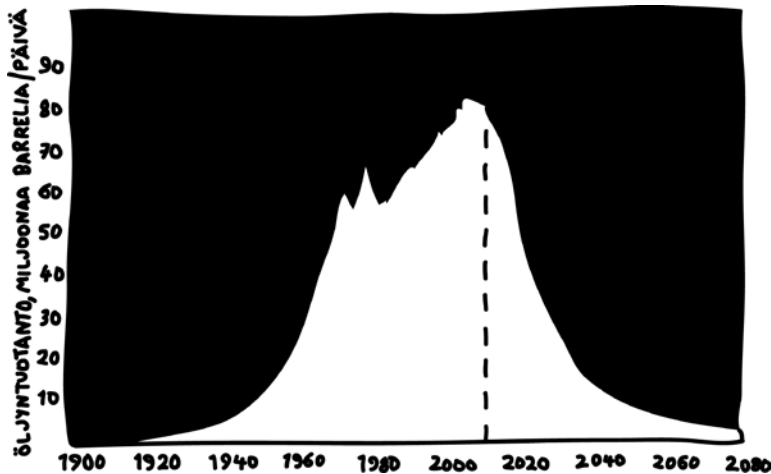
- yli puolet maapallolla olevasta öljystä on käytetty v. 2012 paikkeilla
- tuotannossa voimistuu laajan biotalouden konsepti
- maapallon väkiluku kasvaa tulevaisuudessa liki 10 miljardiin jolloin ruoan hinta kaksinkertaistuu
- ikäihmisten määrä Suomessa kaksinkertaistuu v. 2020 mennessä
- vain puolet Suomen vuosittaisesta puunkasvusta jalostetaan tuotteiksi
- maaseudulla on laajakaistaa lukuun ottamatta valmis infrastruktuuri (tiet, sähkö, putket)
- maalla asuvan hiilijalanjälki on keskimäärin pienempi kuin kaupunkilaisen
- Suomessa on noin 500 000 kesämökkiä tai kesäasuntona käytettyä taloa

Maalaisen hiilijalanjälki on pienempi kuin kaupunkilaisella. Syynä suora suhde luontoon

- vaurastuvassa maassa asumisesta tulee yhä tärkeämpi hyvän elämän osa

Toisin sanoen laajaa kuvaa vasten tarkasteltuna on vain muutaman kymmenen vuoden aika siihen, että Suomesakin alkaa eräänlainen Kylien Suomen eli maaseudun renessanssi, sananmukainen uudesti syntyminen. Mainitut ilmiöt tapahtuvat oletettavasti eriaikaisesti, toistuvina "nytkähdyksinä" ja isompina "rytkähdyksinä". Joitakin kehityskulkuja kuten biotaloutta tai asumisen laatua voi valtion toimin edistää. Jotkut asiat tulevat ulkoa ja niihin voi vain varautua tai arvata niiden ajoittumista. Mutta mitä kylät voivat tehdä tilanteessa, jossa keskitynyt, fossiilisiin polttoaineisiin perustuva elämäntapa purkautuu verkostomaiseksi rakenteeksi?

Iso tuuli on kääntymässä

Googlaa netistä sanoilla "Peak Oil"

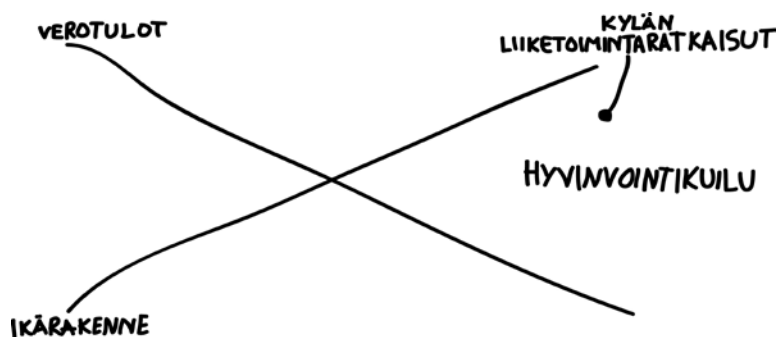
Toteutunut ja tilastollisesti ennustettu öljyntuotanto 180 vuoden aikajänteellä.

Kylät voivat vahvistaa sisäistä yhteistyökykyään, kunnostaa kylätaloja, huolehtia laajakaistan saamisesta, järjestää ikäihmisille ja lapsille hoitoa ja hoivaa, edistää biotaloutta. Näissä asioissa yhteisöt etenevät oppimiskäyrällä, joka on muodoltaan loivasti ässämäinen. Alku on hidasta, sitten tapahtuu nopea nousu osaamisen huijulle ja sen jälkeen rutiiniksi muuttunut asia hitusen laskee, mutta jää korkealle tasolle.

Kunnan kannalta nopeimmin ratkaistavaksi tulee ikäihmisten määrän nopea kasvu Kylien Suomen alueella. Kunnallahan on velvoite järjestää palvelut ja vastata ih-

Kunnan ja kylän yhteistyönä sopimuspalveluja?

misille annetusta ns. hyvinvointilupauksesta. Asia voidaan periaatepiirroksena kuvata kahdella viivalla, jotka leikkaavat saksien tavoin. Kun ikäihmisten määrä kasvaa ja samalta alueelta saatavien verotulojen määrä laskee, syntyy hyvinvointivaje. Tähän vajeeseen on kolme ratkaisua: (1) kunta hankkii tarpeelliset palvelut ostopalveluina alan kaupallisilta toimijoilta (2) kunta hakeutuu yhteistyöhön kolmannen sektorin järjestötoimijoiden kanssa (3) kunta tukeutuu palveluratkaisussa kyliin, jotka etsivät sopivan yrittäjän, joiden kanssa kunta tekee sopimuksen. Olennaista on, että yrittäjä asuu kylällä tai muuttaa kylälle.

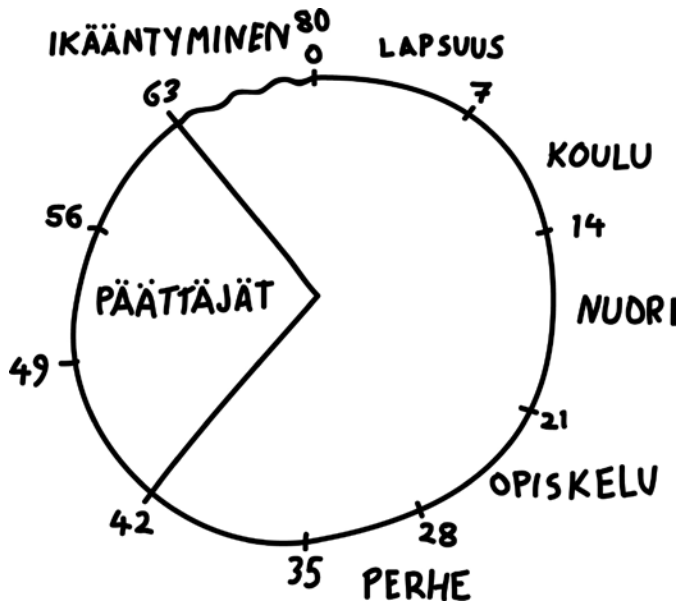
Maaseudun haasteita ovat väestön ikääntyminen ja verotulojen lasku

Tarvitsemme sellaisia uusia sopimusjärjestelyjä ja palveluratkaisuja joilla kotona asumista tuetaan.

Nämä ratkaisut ovat ihmisten toivomia ja taloudellisesti edullisia.

6. MUISTETAAN HE JOTKA EIVÄT KÄY KOKOUKSISSA

Kun kunnassa tai kylällä pohditaan viimeksi mainitun vaihtoehdon tarpeellisuutta, kannattaa muistaa seuraava elämänkaari -kellon kuva:

**Ikäihmiset
ja lapset
eivät käy
kokouksissa**

Kokouksissa käyvät aktiivi-ihmiset ovat vain kolmasosa koko väestöstä.

Toisin sanoen kunnassa ja kylässä asioista päättävät ihmiset ovat keskimäärin 42 – 63 -vuotiaita. Suurin osa kylien ja kunnan väestä ei ole ikäluokkia ajatellen suoraan edustettuna kunnanvaltuustossa, lautakunnissa tai kyläyhdistyksen hallituksessakaan. He eivät useinkaan ole puhumassa puolestaan. Kuitenkin juuri heillä on hoidon ja hoivan tarpeita. Tai harrastamisen polte.

7. TALOUTTA KYLÄYHTEISÖN PUITTEISSA

Kylien liiketoiminta on aivan omalla tavalla erityistä. Se toimii yhteisökehyksessä. Kuten edellä on tullut todetuksi, liiketoiminta on toistuvaa, tuloa tuottavaa toimintaa, jonka motiivina ei ole voiton tavoittelu, vaan yhteisön paras. Yhteisön paras ilmenee joku kylää hyödyttävänä

**Taloutta
yhteisön
kehyksissä**

**Motiivina
kylän paras**

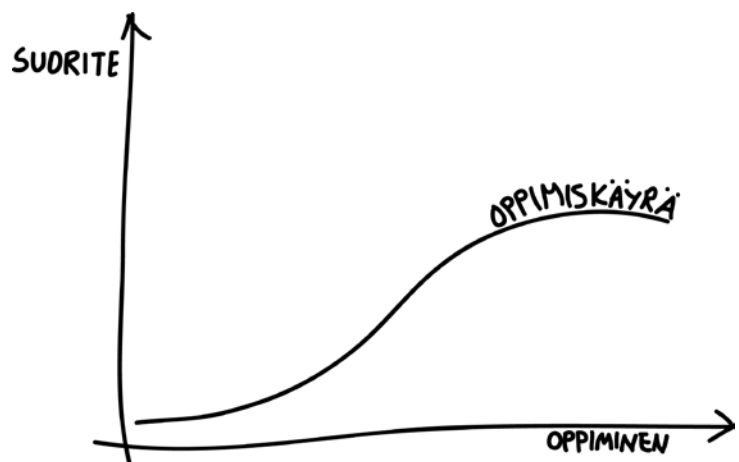
palveluna tai taloudellisen ylijäämän ohjaamisena kyläläisiä tukevaan toimintaan (kerhoihin, harrasteiltoihin jne.). Juridisena muotona voi olla yhdistys, kehitysyhtiö, osuuskunta, yleishyödyllinen tai yksityinen yritys. Tarkoituksena ei ole, että kyläyhdistys itse ryhtyisi liiketoimintariskillä yrittäjäksi. Tarkoituksena ei myöskään ole, että palveluliiketoimintaa pyöritettäisiin pysyvästi talkoilla. Ajatuksena on, että kyläyhdistys tekee aloitteita ja neuvottelee eri tahojen kanssa luodakseen sopivan pohjan kylässä tapahtuvalle liiketoiminnalle.

**Kylä tekee
aloitteita
ja neuvottelee**

Kylän liiketoiminta on vaikeampaa kuin tavallinen yrittäminen. Päätökset perustuvat aina keskusteluun, eivät yhden ihmisen määräämiseen. Ehtona siis on, että oikeat ihmiset osuvat yksiin ja haluavat samoja asioita. Toiminta on vapaaehtoista, eikä ketään voida pakottaa. Osa ihmisistä liittyy "bisnekseen" ahneuden mielikuvan eli sen, että taloudellinen tulos syntyisi joidenkin ihmisten selkänahasta. Myös veroja ja verottajaa pelätään jo ennen kuin uutta asiaa on saatu edes käyntiin.

**Turhia
pelkoja**

Kylissä pitäisi herätä siihen, että liiketoiminnan kautta joku puuttuva asia saadaan pysyväksi. Liiketoiminta lisää elämisen laatua ja turvaa kylän tulevaisuutta. Jospa käytetäänkin niitä taloudellisia lakeja, jotka nyt tyhjentävät kylää, kylien kehittämiseksi ja puolustamiseksi?

Mikä tahansa uusi asia edistyy alussa hitaasti ja lopussa rивakasti. Näin myös kylien liiketoiminnassa.

Symbolisesti sanoen. Jos on pimeää, sytytetään kynttilä. Jos tuulee, rakennetaan tuulimylly. Jos masentaa, puhutaan naapureiden kanssa. Monissa kylissä nämä yhteisen tekemisen prosessit ovat luontaisia. Ne voivat olla perua kylän urheiluseurasta, pienviljelijäyhdistykseltä, soittokunnasta, tanssilavatoiminnasta.

Kylän elinvoima ei ole kiinni sijainnista, vauraudesta, koulutustasosta, lasten lukumäärästä. Viime kädessä elinvoima on uudistumiskykyä. Jopa kylä, jossa kyläläisten keski-ikä on 70 vuotta, voi olla elinvoimainen, jos se pystyy uudistumaan. Tuollainen kylä vetää puoleensa muuttajia ja uusia asukkaita.

**Elivoima on
uudistumiskykyä**

8. KYLIEN LIIKETOIMINNAN MUOTOJA

Kylätalot tehokkaaseen käyttöön.

Kylätalot ovat kunnostettuja seuraintaloja, lakkautettuja kouluja, entisiä kaupparakennuksia, pankkitaloja, uuteen käyttöön otettuja maatiloja, onpa joukossa metsästysmajojakin. Koko ajan rakennetaan uusia kylätaloja. Yhtenä viimeisimmistä hyvistä esimerkeistä mainittakoon Jämijärven Tykköön kyläläisten mammuttahirrestä rakentama kylätalo, joka on kokoa 27 x 10 x 6 metriä.

**Tykköön
kylätalo**

Kylätalo on kylän toiminnan edellytys ja lähtökohta sekä samalla uuteen aktiivisuuteen pakottava rahan kuluke. Tässä toimii järjen viekkaus: kun on jotain yhteistä, sitä pitää hoitaa yhteisenä etuna ja tämä puolestaan vahvistaa yhteisyyttä.

Niinpä neuvo kunnalle: jos kyläkoulu loppuu lasten puutteeseen – mikä on kaikkien kannalta objektiivinen syy – kannattaa kunnan lahjoittaa tai myydä edullisella hinnalla koulu kyläyhdistykselle. Samalla kunnan ja kylän kannattaa sopia sellaisesta palvelupaketista, jossa kunta maksaa kylälle kuukausivuokraa kansalaisopiston kerhojen, urheilukäytön ja ikäihmisten kerhojen tilankäytöstä. Diili on parhaimpia mahdollisia: kyläyhdistys saa varmaa tuloa talon ylläpitoon ja kunta saa aikaan toimintaa hyvin vähin kustannuksin.

**Kylätalo=
palvelupaketti
josta sovitaan**

Mutta yleisin lähtötilanne on, että kyläyhdistys omistaa kylätalon eikä talo ole parhaassa mahdollisessa käytössä. Talon avaimet ovat puheenjohtajalla ja talo on puheenjohtajaa vaivaava päänsärky. Yhdistyksen vähät rahat uppoavat talon ylläpitoon. Samaan aikaan ihmiset olisivat valmiita talkoisiin tutun talon korjaamiseksi, "jos talolla vain olisi käyttöä".

	2006	2007	2008	2009	2010
Markkinointi	85,40	294,51	545,95	647,82	68,32
Luvat ja tarkastukset	90,00	90,00	100,00	100,00	100,00
Korjauskulut	3277,81	1588,15	2814,20	1279,59	1130,25
Vakuutukset	603,80	649,80	874,30	960,20	1028,35
Sähköt	1599,17	1563,67	1428,67	1551,27	2472,59
Kiinteistövero tiejättemaksu	631,78	662,48	661,48	183,83	791,79
Puhelin	87,84	0	0	0	0
Siivous ja ylläpito	74,54	94,41	97,40	66,84	26,00
Kalusto	0	34,99	100,00	0	92,80
Kulut / vuosi	6450,34	4978,04	6622,00	5389,55	7720,10
Vuokratulot	1970,00	2775,00	3005,00	2280,00	2000,00

Rämsöön Seurantalon kiinteistökulut v. 2006 – 2010.

Ensin todettakoon kustannukset. Sähköt, lämmöt, va-
kuutukset, korjaukset, puhelin, siivous, auraus, kun-
nan maksut ja markkinointi ovat toimivalla talolla 4000
– 6000 euroa vuodessa. Tällaisella toimivalla talolla on
keittiö ja astiasto, joten se kelpaa sellaisenaan kylän
juhla- ja kokouskäyttöön.

Mitä jos kylässä tehdäänkin päätös, että tästedes juhli-
taan niitä pyöreitä vuosia yhdessä ja kylätalolla? Kysyt-
täköön myös, ovatko kylän muut yhdistykset halukkaita
tulemaan ihan rahalla kylätalon osakkaiksi ja käyttäjik-
si?

**Pitopalveluyrittäjä
tietää millainen keittiö
tarvitaan...**

**Jos juhli-
taankin
juhlat kylätalolla?**

**Kaikki tilat
ja piha käyttöön**

Sitten tarkistetaan kunnalta, mitä yleisiä kerhoja kun-
ta on valmis pyörittämään kylätalolla ja millaista tila-
vuokraa kunta olisi valmis maksamaan. Neljäntenä tuot-
teistamisen alueena on kylätalon piha. Sinne kesällä
rompetori, kylämarkkinat tms. Viides mahdollisuus on
kylätalon käyttö ulkopuolisten järjestöjen kursseihin.
Tämä onnistuu, jos salissa sattuu esimerkiksi olemaan
hyvä akustiikka.

Ja kuudes tuotteistamismahdollisuus on siinä, että ky-
lätalon vintti saneerataan vuokrakäyttöön. majoitusti-
laksi tai jonkun järjestön toimistokäyttöön. Silloin han-
kesuunnitelmassa tulee olla lause, että "tiloja voidaan
käyttää tilapäiseen majoituskäyttöön".

**Yläkertaan
vuokrattavaa tilaa?**

Tällainen tilapäinen majoituskäyttö tarkoittaa majatalo-
periaatetta: metsäänsä hoitava kaupunkilainen, hirvipo-
rukan jäsen, turisti tai uutta taloa rakentava perhe voi

asua kylätaloon remontoituissa yläkertahuoneissa eri pituisia aikoja.

Monissa maakunnissa on koottu kylätaloista yhteinen portaali tai esittelysivusto.

www.airaksela.fi

www.takamaanseutu.fi

9. Kylän vesihuolto –osuuskunta

Paikallisin voimin vesihuolto-osuuskuntia -iso saavutus

Suomessa on kaiken kaikkiaan 1400 paikallista vesihuolto-osuuskuntaa, (näistä v. 1987 jälkeen perustettuja 630 kpl) mikä tarkoittaa, että joka kolmannessa kylässä on joko vesi- ja viemäriverkosto tai pelkkä vesijohtoverkosto. Kysymyksessä on kaikille tuttu esimerkki kylien paikallisesta liiketoiminnasta. On ollut yhteinen palvelutarve, joka on ratkaistu. Tällaiset osuuskunnat eivät tavoittele voittoa, vaan pyrkivät kattamaan toimintakustannuksensa.

Vesihuolto-osuuskunnan perustamiseen saa parhaat neuvot lähimmältä toimivalta maaseudun vesiosuuskunnalta, nimenomaan sen perustajilta. Myös oman kunnan vesihuollosta vastaavat virkamiehet vastaavat kysymyksiin mm. toiminta-alueen rajauksesta. Ennen varsinaista rakentamispäätöstä kannattaa selvittää mahdolliset liittymiset sekä laatia vesihuollon yleissuunnitelma esimerkiksi Leader-rahoituksella. Yleissuunnitelman avulla saadaan selville realistinen kustannusarvio. Kun liittymien määrä ja kokonaiskustannukset on saatu selvitettyä, voidaan punnita hankkeen toteutettavuus. Kiinteistökohtaiset liittymiskustannukset vaihtelevat 3000 - 12 000 euron välillä.

Liitymishinta 3000-12000 euroa

Vesihuolto-osuuskunnan rakentamiseen saa avustusta ELY-keskuksesta sekä kunnalta. Parhaimmillaan julkiset avustukset ovat yhteensä noin puolet investoinnista.

www.pellervo.fi

www.etela-suomensalaojakeskus.fi/vok

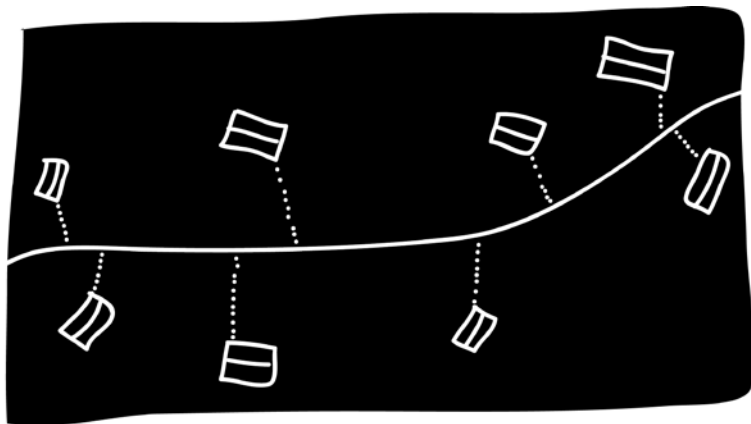
10. Kylän laajakaista –osuuskunta

Valtioneuvosto on asettanut v. 2008 viralliseksi tavoitteeksi, että nopeat ns. sadan megan laajakaistayhteydet rakennetaan kaikkiin kotitalouksiin v. 2015 mennessä. Tavoite toteutuu kuitenkin hitaasti, sillä laajakaista 2015 hankkeeseen varatusta 66 miljoonasta eurosta on jaettu vasta 4 miljoonaa euroa tukea. Tukiehtoja on kuitenkin höllätty, maakuntien väliset kiintiöt poistettu ja tukitaso voi nykyään olla entisen 66 % sijasta jopa 90 %. Ongelmana on, että operaattorit eivät aina ole kiinnostuneita syrjäseutujen laajakaistan rakentamisesta.

Alueilla, jotka on rajattu Laajakaista 2015 –hankkeen ulkopuolelle on toimittava toisin. Jos kylän perustamaan laajakaista -hankkeeseen saa kunnalta ja ELY-keskuksesta tukea puolet kokonaiskustannuksista, jää 50 osakkaan osuuskunnan jäsenen maksettavaksi 1500 euron jäsenmaksu sekä kuukausittainen 50 euron käyttömaksu,

**Osuuskunta
pystyyyn jos
operaattori hanna**

Mikäli kunta on laajakaistaverkon rakentamisessa aktiivinen voidaan riskiä jakaa toisin. Yksi esimerkki on Rautavaaran kunta, joka järjestää laajakaistan jokaisen kunnan talouteen ja jaksottaa kustannukset kymmenenien vuosien ajanjaksolle. Tällöin liittymämaksu on äärimmäisen edullinen. Toisenlainen ratkaisu on Pudasjärven kunnalla. Kunta investoi tietoisesti alueensa kattavaan

Laajakaista "poimii" kylän taloudet. Liittymäpiuha kannattaa vetää talon pihaan, vaikkei kuitua käyttäisikään.

laajakaistaan, koska kokee näin aikaansaavansa elinkeinopoliittisesti välttämättömän infran.

www.talviainen.fi

www.valokaista.fi

www.hindersby.dk/hindersbynet

11. Kotiapua sopimustuotantona

Sopimusyrittäjä tai osuuskunta kylän sisältä

Jokainen haluaa asua kotonaan niin pitkään kuin mahdollista. Jos kylässä on 5-6 yksin asuvaa mummoa ja vaaria, niin 1,5 hengen kotiapuyritys pystyy tukemaan heidän kotona asumistaan merkittävästi. Kun yritys sijoittuu kylään ja työtä tekevät ovat kyläläisiä, jäävät siirtymäajot minimiin. Kiinteistöihin ja seiniin ei tarvitse investoida. Oletuksena siis on, että kunta tekee velvoitteidensa mukaisesti palvelusopimuksen kylässä asuvan yrittäjän kanssa. Tällainen sopimusjärjestely on varsinkin kunnan kannalta tehokas ja asiakasystävällinen ratkaisu.

Mikäli kylän ikäihmiset voisivat keskimäärin asua kaksi vuotta pitempään kotonaan, säästäisi kunta 12 ikäihmisen kylässä kahdessa vuodessa $2 \times 12 \times 365 \times 140e = 1\,226\,000$ euroa. Kun tästä vähennetään 1,5 hengen sopimusyrityksen toimintakuluina kahdelta vuodelta esimerkiksi 226 000 euroa jää säästöksi kahdelta vuodelta 1 miljoona euroa! Mikäli kunnassa on 120 kpl tällaista kotiapua saavaa, on laskennallinen säästö 10 milj. kahdessa vuodessa tai 5 miljoonaa yhdessä vuodessa.

Tulossa valtava koulutustarve

Kotiapuyritykset eivät tietenkään synny tyhjästä. Yrittäjällä pitää olla sopiva koulutus sekä halu asua kylällä. Tällainen peruste voi olla esim. peritty talo. Pitäisi myös olla tarjolla kotiavustajakoulutusta tai kurssitusta.

Kaikissa tapauksissa kyläyhdistyksen tehtäväksi jää sopivan yrittäjän etsiminen – käyttäen kyläläisten laajaa suhdeverkostoa, mahdollisesti lehti-ilmoituksia sekä esimerkiksi sosiaalista mediaa.

12. Hoivakoti tai tuetun asumisen yksikkö

Eräissä isohkoissa kylissä ollut rivitalotyyppisiä tuetun asumisen palvelutaloja. Tällöin taustalla on itsenäinen, erillinen yhdistys, osuuskunta tai yhtiö. Kylässä voi myös toimia hoivapalveluyrittäjä, joka on esimerkiksi luopunut maataloudesta ja omaksunut hoivapalvelut toimialakseen.

Itä-Suomessa on uutena hoitoyrittämisen muotona niin sanottu perhehoito. Siinä vanha ihminen asuu perheenjäsenenä maalaistalossa.

www.arpelanseutu.fi
www.saaksjarvenkylaseura.fi

**Arpela
Sääksjärvi**

13. Siivousrengas tai –osuuskunta

Kylän ikäihmiset voivat yhdessä koota siivousrengas ja työllistää sitä kautta yhden kiertävän siivoojan. Tämä edellyttää, että joku jäsenistä on valmiiksi perehtynyt työnantajavelvoitteisiin.

”Hyvä siivooja on sellainen joka juttelee”

Asiaa auttaa, jos samalla siivoojalla on muuta työkuormaa esimerkiksi yritysten tai kunnallisten tilojen siivoojana. Kunta voi auttaa toimintaa ns. siivousseteleillä.

Helpompi muunnella asiasta on siivousta tai kotiapua organisoiva osuuskunta. Silloin osuuskunnan jäsenistö koostuu saman kylän ikäihmisten muualla asuvista lapsista ja lapsenlapsista, jotka kokoavat kuukausimaksuilla palkkasumman osuuskunnan palveluksessa työskentelevälle kotiapustaja-siivoojalle. Organisaatio muistuttaa tapaa, jolla muualla asuvat huolehtivat metsistään metsähoitoyhdistysten kautta.

Metsänhoito-yhdistyksen malli siivoomiseen sovellettuna

14. Yksityinen päiväkotiki ja lasten iltapäiväkerho

Suomessa on sormin luettava määrä kyläläisten voimin pyöritettyjä päiväkotiki. Onnistuakseen ne edellyttävät vanhempien täyttä sitoutumista sekä kunnallista päivä-

Onnekkait "porsaanreiät"

hoidon lisää. Jos kylällä on esimerkiksi kylätalolla ilmastoinnin puolesta sopivaksi remontoitua tilaa, on tuo tila hyvä lähtökohta. Käytännössä yksityisen päiväkodin mahdollisuus perustuu siihen, että päivähoitoa ohjauviin säädöksiin on jätetty mahdollisuudet ns. parihoidon sekä perhehoitoon.

Päiväkodin ongelma on jatkuvuudessa. Harva äiti tai isä jaksaa ponnistella päiväkodin pyörittämiseksi, kun omat lapset eivät enää ole hoidossa.

Iltapäiväkerho perustuu usein siihen, että aktiivinen kylä kanavoi muulla toiminnalla saatua säännöllistä tuloa lasten iltapäiväkerhotoimintaan.

Hokka Leppäkorpi Sokoja

www.hehkuvahokka.fi

www.nummi-pusula.fi/leppakorpi/leppakerttu

[www.kpnet.com/saka byagard/](http://www.kpnet.com/saka_byagard/)

15. Kesäteatteri

Erään arvion mukaan Suomessa olisi yli 300 kesäteatteria. Ne ovat paikallisiin voimin toteutettuja ja ankkuroituvat paikkansa kautta yhteen kylään. On myös muutama kylä-ooppera ja rock-tapahtumaa.

Kesäteatteri silloittaa kylän muuhun maailmaan

Kesäteatteri on merkki kylän elinvoimasta. Produktioihin valjastetaan mukaan kylän koko ihmishuoneverkosto: muualla asuvat sukulaiset, tuttavat, ystävät, kollegat jne. Väkeä tulee kautta Suomen. Lisäksi kylän oma väki viimeistä iinestä ja hemmoa myöten pyydetään teatterin tekniseen tukeen, väliaikaravintolan ja pysäköintialueen tehtäviin. Näin kylän yhteisöllisyys vahvistuu samalla kun siihen virtaa ulkopuolelta valtava määrä uutta tietoa. Ihan vahingossa kyläläiset oppivat näkemään kylänsä mahdollisuudet ulkopuolisin silmin. Kesälomalaiosten kesäohjelmaan kuuluu yleensä useampikin kesäteatterikäynti.

Kesäteatteritoiminta johtaa sivutuotteena muihinkin hankkeisiin. Onnistunut toiminta rohkaisee eteenpäin ja vahva yhteisö voi tarttua kylän muihinkin kehityshaas-

teisiin. Vaikka teatteritoiminta usein alkaakin yhden tulinäytelmän henkilökohtaisella panoksella, oppivat mukana olevat miten asioita juoksutetaan ja kesäteatterista tulee pysyvä osa kylää.

Kesäteatterien liikevaihto saattaa olla mittava. Jos kesäteatterilla on 12 näytäntöä, ja 300 katsojapaikkaa lipun hinnan ollessa esimerkiksi 12 euroa, on pelkkä lipunmyyntitulo ilman ravintolan ja parkkialueen tuottoja 43200 euroa.

www.koti.msoynet.com/latoteatteri/
www.maarianvaaranteatteri.fi
www.ramsoo.fi
www.veneheitto.net

Jokela
Maarianvaara
Rämsöö
Veneheitto

16. Monipalvelukeskus

Väestöpohjaltaan vahvat kylät, maaseututaajamat ja entiset kirkonkylät ovat pystyneet organisoimaan pysyviä monipalvelukeskuksia. Niihin on koottu joukko palveluja, joista yksikään ei olisi mahdollinen yksittäin toteutettuna. Monipalvelukeskuksessa voi olla kioski, kahvila, asiamiesposti, ns. lääkekaappi, toimistopalvelupiste, kokoustilaa, joskus jopa sivukirjasto. Julkisten palvelujen muoto riippuu siitä, miten kunta osallistuu monipalvelupisteen palvelutarjontaan. Monipalvelupiste voi toimia myös tanssilavan tai yksityisen yrittäjän tiloissa. Tärkeää on myös pisteen liikenteellinen sijainti.

**Toimiva kokonaisuus
pienistä palasista**

Ratkaisun tekee taloudelliseksi se, että kun monta pientä palvelua integroidaan samoihin tiloihin, saadaan kiinteät kustannukset jaettuun mahdollisimman suurelle määrälle palvelusuoritteita. Monipalvelupisteet ovat usein entisissä kirkonkylissä tai isommissa maaseututajamissa.

www.erajarvi.fi
www.kylapirtti.fi
www.otavalaiset.fi

Eräjärvi
Heinola kk
Otava

17. Kylän palvelupäivä

Yksinäisyys on ikäihmisten suuri ongelma

Heinolan Lusin kylässä on keksitty kylän palvelupäivän konsepti, joka kulkee myös nimillä "perjantaipiipahdus" tai "torstaituulahdus". Näillä termeillä tarkoitetaan, että kyläyhdistys, kunta ja seurakunta järjestävät yhdessä jonkun alueen ikäihmisille säännöllisesti toistuvan tapaamispäivän. Tuolloin monesti yksin asuvat vanhat ihmiset voivat tavataan toisiaan ja jutella keskenään ilman varsinaista ohjelmaa.

Kylän palvelupäivässä saa aterian, hiustenleikkuutta, kynnenleikkuuta, jumppaa, ja sielunhoitoa jos sitä haluaa. Kuljetukset organisoidaan yhdessä kunnan palveluliikenteen kanssa.

Lusin malli ei ole kallis eikä tuota toteuttajilleen rahaa, mutta perjantaipiipahdukseen käytetty aika ja resurssi on erittäin tehokasta kotona - eli kotikylässä - asumisen tukea.

**Lusi
Lantula
Moisiovaara**

www.phnet.fi/lusin_malli.pdf
www.lantulanseutu.fi
www.moisiovaara.fi

18. Kylätori, rompetori, suunnistuskirppis, tienvarsimyynti

Kun tarvitaan nopeasti rahaa...

Tämä on nopea tapa hankkia rahaa kyläyhdistykselle on joskus tarpeen, esimerkiksi hankkeen omarahoitusosuu- den kokoamiseksi. Tällöin kannattaa järjestää kirpputori tai suunnistuskirppis. Toisin sanoen kyläläiset tyhjentävät ullakoilta ja navetan ylisiltä tavaraa, jota myydään määräpäivänä ja myyntitulo menee suoraan kyläyhdistykselle. Suunnistuskirppis tarkoittaa, että kirpputori on hajautettu talojen pihaan pitkin kylää ja ostavat kiertelevät numeroiduista kohteista toiseen. Tämä tapa toteuttaa kirpputori houkuttaa erityisesti kesämökkiläisiä. Tarjoaahan se luvallisen väylän tirkistellä, miten toiset asuvat.

Kylätori ja tienvarsimyynti on määräpäivinä tai sesonkiaikoina toistuvaa paikallisten tuotteiden myyntiä. Ky-

lyhdistystä tarvitaan tässä vain apuorganisaatioksi. Myyntitulo menee suoraan yrittäjille. Tällainen toiminta on kannattavinta jonkun tapahtuman tai viikonloppuliikenteen yhteydessä.

www.karhe.fi
www.peltoinen.fi
www.hehkuvahokka.fi

**Karhe
Peltoinen**

19. Kesäkioski

Kesäkioski sopii vetovoimaisen kohteen kupeeseen: rivieramaiselle uimarannalle, kesämatkailukohteen parkkipaikalle, kalastuspaikalle jne. Kesäkioskin kustannuskanteessa kaikki on kevyttä: myynnissä on vain muutama kymmenen harkittua tuotetta. Myyjät ovat oman kylän nuoria, jotka saavat hyväkseen kunnan yrittäjille tarkoitettua kesätyösetelin. Näin nuoret saavat myönteisen työkokemuksen kotikylällään ja työtodistuksen.

**Kioski on
nuorille
työkokemusta**

Työn opastus ja työn johto on tärkeää olla osaavissa käsissä. Sadepäivinä kioski on syytä pitää kiinni. Nuoria pitää olla kioskillalla useita, jotta he voivat myös pitää vapaapäiviä. Kesäkioskia kannattaa pitää auki vain lomakaudella juhannuksesta heinäkuun loppuun.

www.mahnala.fi
www.kurikka.fi/kylat/tuiskula/

**Mahnala
Tuiskula**

20. Kyläkauppa

Viimeiset maaseudun kyläkaupat ovat yleensä sinnitteleet kauppiaan kuoletettua investointinsa ja tavoitellessa pelkkää työtuloa. Kyläkauppiaan on oltava pärjätäkseen erityisen lahjakas ja monitaitoinen. Kun kyläkauppias sitten jää eläkkeelle, voi kylän perustama osuuskunta tai kehitysyhtiö ottaa jatkaakseen kauppaliikettä. Tällöin koko kylä sitoutuu käyttämään kyläkauppaa ja kesämökkiläisetkin tekevät siellä ostoksensa. On esimerkkejä, että kylän polttoaineet ja lannoitteet tilataan kyläkaupan kautta.

**Osuuskunta on hyvä
sitouttamaan ja
keräämään rahaa**

**Kehitysyhtiö
on ketterä**

Tällöin yhtä tärkeää on, että joku ottaa vastuun kaupanpidosta. Joko siis kyläläisten luottohenkilö tai osuuskunnan palveluksessa oleva kauppias. Kyläläisten pyörittämä kyläkauppa on vastavirtaan kulkemista. Jos kyläkauppa kaikesta huolimatta tuottaa tappiota, on johtopäätösten aika.

Letku www.letku.fi
Kattelus www.alavus.fi/kylät/kattelus

21. Markkinat

Jotkut kylät ovat onnistuneet organisoimaan pysyvän markkinaperinteen. Taustalla voi olla vanha, mutta elvytetty markkinaperinne. Vuodesta toiseen toistuvat markkinat ovat itsessään brändi. Markkinoita voi olla vuodessa 1- 4 kertaa. Kyläyhdistys kokoaa tuloja markkinapaikoista ja pystyy ehkä myymään muitakin omia tuotteita.

Markkinoiden järjestäminen onnistuu talkootyönä, koska kertaluonteisiin tempauksiin on kenen tahansa kyläläisen helppo sitoutua. Toinen onnistumisen ehto on sopeva markkinakenttä, mieluummin asfaltoitu sellainen. Kolmas onnistumisen ehto on, että markkinoiden ajankohta sopii kiertävien markkinamyyjien kalenteriin.

Kun markkinat saavat väen liikkeelle, voidaan markkinapäivän iltaan sovittaa muutakin tapahtumaa.

Luhalahti www.luhalahti.fi
Klamila www.klamila.fi
Plassi www.plassi.fi

22. Uimaranta ja vuokrattava sauna

Jos kylällä on suosittu yleinen uimaranta, voidaan rannalle rakentaa esimerkiksi Leader -hankkeena vuokrattava sauna oleskelutiloineen. Saunalle on varmasti käyttöä uimarannan rantasaunana ja erilaisten yhteisöjen kesätoiminnassa. Se soveltuu talvella esimerkiksi avan-

touintiin, jos kunta saadaan mukaan. Saunalla on tietenkin oma laiturinsa. Yhtä hyvin rannalla voi olla sivussa erillinen venelaituri.

Kun saunassa on riittävän iso oleskeluosa, voidaan sitä käyttää vuoden ympäri kokouspaikkana. Saunan vuokraamiseen tarvitaan silloin nettikalenteri. Joissain kylissä vuokrausaukion pyörittäminen on annettu työllistettävän kyläläisen vastuulle.

Uimarannan sauna on kylän projektina helppo toteuttaa. Se on niitä asioita, jotka ovat myös lasten käytössä. Samalla se voidaan nähdä oppimisena isompiin projekteihin.

www.tykkoo.com
www.sievi.fi/kylat/skyla/

**Tykköö
Sievinkylä**

23. Musiikkileiri, taidekurssit, näyttelyt

Mikäli kylätalo – esimerkiksi vanha nuorisoseuratalo tai kansakoulu - sattuu olemaan ominaisuuksiltaan ja sijainniltaan sopiva, voidaan sinne järjestää musiikkileiri, tanssiviikko, taidekurssi tai taidenäyttely. Kaikki nämä kulttuurikäytöt edellyttävät, että kylällä tai kesäasukkaisuudessa on joku aktiivinen kulttuuri-ihminen. Tai mieluummin useampia.

**Entä kylätalon
kurssikäyttö?**

Usein esimerkkinä mainittu Airakselan kylätalo Kuopion lähellä sattuu olemaan akustiikaltaan erinomainen, mistä johtuen siitä on tullut tanssinharrastajien ja muusikoiden kesätukikohta.

www.airaksela.fi

Airaksela

24. Tanssipaiikka tai kesälava

1940-1960 -luvuilla melkein joka kylässä oli tanssilava. Sitten viihdebisnes on mullistunut ja vain harvoista kylien tanssipaiikoista on kehittynyt suurlava. Tansseja järjestetään myös monilla nuorisoseurantaloilla. Pienet

kesälavat toimivat vain kesäkuukausina tai kesälomajaksoilla.

Uutta tanssipaiikkaa tuskin missään kannattaa rakentaa, mutta olemassa olevaa tanssipaiikkaa voi kehittää, mikäli talkootyönä tansseja järjestävä yhteisö on riittävän vahva. Usein tanssipaikan ja kylän elinvoiman välillä on selvästi havaittava yhteys... Vetten äärellä sijaitseviin tanssipaiikoihin voi kehittää paviljonki-tyyppistä toimintaa

Pappinen www.pappinen.com
Karuna www.karuna.fi
Kortesjärvi www.rantamaja.fi

25. Kyläkirjasto

Muutamassa kylässä on kyläläisten kokoama tai ylläpitämä kirjasto. Kyläkirjastossa ei raha liiku, mutta tilan ja vastuulliset henkilöt tämänkin toiminta tarvitsee.

Villahde www.villahde.fi
Putula www.phnet.fi/kylat/putula

26. Kesälehti ja joululehti

Lehti joululahjaksi?

On kyliä, joissa on vuosikymmenten ajan julkaistu kesälehteä tai joululehteä. Tällaista lehteä voi julkaista pienelläkin budjetilla, mutta sopivissa olosuhteissa kesälehddestä saa ilmoitusmyynnin avulla kaupallisen menestyksen. Asetelma riippuu siitä, onko kesälehdellä paikallista kilpailua. Jotkut joululehdet ovat vakiinnuttaneet asemansa joululahjoina. Molemmat lehtityypit ovat mahdollisia, jos kylästä löytyy asiansa osaava lehdentekijä, joka rakastaa lehden tekemistä.

Palveluhakemisto vaatii vuoden suunnittelun

Palveluhakemiston kaltainen kylien kesälehti saattaisi olla maakunta- tai seututasolla toimiva konsepti. Tällaisen lehden menestys perustuu näyttäviin valokuviin, jotka saadaan kylätoimijoilta. Kunnianhimoinen kesälehti/palveluhakemisto vaatii vuoden suunnittelun, koska se

painetaan jo huhti-toukokuussa!

www.pirttikoskenkoulukummit.fi

Pirttikoski

27. Matkailukohde

Mikäli kylän alueella on hiihtokeskus, hiidenkirnu, planetaario tai kansallispuisto, voi aktiivinen kylä rakentaa sen varaan liiketoimintaa. Kyläyhdistys/ kylän kehitysyhtiö voi jopa olla tällaisen kohteen osaomistaja tai kehittäjä. Kaikissa tapauksissa kylässä on joko olemassa tai potentiaalisesti sellainen luonnon tai maaston piirre, jota ei muualla ole.

**Hiihtokeskus
leirintäalue
planetaario
hiidenkirnu
kansallispuisto...**

Matkailualalla ei ole uutta, että yhden kylän matkailuyritykset muodostavat verkoston, joilla on yhteistä markkinointia tai toisiaan tukeva tuotepaletti. Kylän alueen luontoreitit, pitkospuut tai laavu/nuotiopaikka ovat lisätuotteita paikallisen matkailuyrittäjän kannalta. Viime kädessä kylän kaikenlainen elinvoima tukee jo olemassaolollaan matkailuyritystä.

www.kallioplanetaario.fi
www.repovedenportti.net
www.jalasjarvi.fi/pirunpesa/
www.aijalanseudunosuuskunta.com

28. Kylän kehitysyhtiö

Taistelu koulun säilyttämiseksi tai kylän kokonaiskehittämiseksi on saanut aikaan sen, että joissakin kylissä on perustettu erityinen kylän kehitysyhtiö. Toisin sanoen 3 – 4 Suomen kylässä on rakennettu talkoilla omakotitalo, jotta kylään saadaan nopeasti lapsiperhe. Kun sopiva lapsiperhe löytyy, se ostaa talon kylän kehittämissyhtiöltä.

**Taloja
talkoilla
lapsi perheelle**

Niihin aikoihin 1980-1990 –luvulla kun ARA vielä rahoitti maaseudun kokeilurakentamista, saivat jotkut kylät rakennettua kyläänsä rivitalon. Mahtaako enää olla mahdollistakaan?

Kiinteistö- kehitystä ja kaavoitusta

Vuolenkoskella kehitysyhtiö Omakylä omistaa isohkon maa-alueen, johon on tarkoitus rakennuttaa asuintaloja.

Talojen rakentaminen on iso ja riskipitoinen operaatio, joka edellyttää mm. selkeitä keskusteluja kunnan kanssa.

www.omakylavuolenkoski.fi
www.netikka.net/nopankylä/
www.koskue.fi
www.korkeaoja.org/fi/kvakry

29. Hakeosuuskunta ja lämpöyrittäjä

Mikäli kylällä toimii hakelämpöyrittäjä, kannattaa kyläyhdistyksen käynnistää kunnan kanssa neuvottelut siitä, että kyläkoulu lämmitettäisiin hakkeella. Samalla voidaan selvittää mahdollisuus, että myös kylätalo lämmitettäisiin hakkeella. Uusiutuvan energian investointeihin saadaan erityistä investointitukea.

Paikalliselle lämpöyrittäjälle kohteita

Lämpöyrittäjälle maksetaan sopimuksessa sovitulla tavalla tuotetusta lämpöyksiköstä. Kaiken muun yrittäjä saa järjestää itse parhaan taitonsa mukaan. Se, että kyläyhdistys auttaa paikallista lämpöyrittäjää saamaan riittävää toimitusvolyymiä, on osa kylien liiketoimintaa. Ennen pitkää kaikki kylien tarvitsema energia tullaan tuottamaan paikallisista uusiutuvista energialähteistä.

www.pohjaslahti.fi
www.alpua.fi

30. Huutokauppakamari

Kylätalo voi olla huutokauppa- kamari

Kylätalo tai seuraintalo soveltuu huutokauppakamariksi jos rakennuksessa on oma sisäänkäynti niin sanotusti suoraan näyttämön puolelle. Kaikki muu tarvittava paikoitusalueita myöten on yleensä valmiina. Huutokauppojen tilan tarpeen voi tarkistaa ottamalla yhteyttä meklareihin.

www.ponnistus.fi

31. Maisemanhoitosopimus, luontoreittien hoito, tienvarsien hoito

Sopimuksellisuuden helpoiten toteutettava muoto on se, että kyläyhdistys ottaa korvausta vastaan hoitaakseen jonkun julkisen uimarannan, laiturin, venevalkaman, luontoreitin, pitkospuut tai laavun. Ei ole montaakaan tahoja, joka pystyy tällaista julkista infraa huoltamaan. Kannattaa tarkistaa, miten kyläsi alueella kulkevan reitin huolto on järjestetty.

Eräillä kyläyhdistyksillä on tietävästi maisemanhoitosopimuksia mm. kunnan tai valistuneen yksityisen tahon kanssa. Tiehallinto teki aiemmin tienvarsien hoitosopimuksia, mutta on luopumassa tästä käytännöstä. Maisemanhoito on klassista talkootyötä, jonka tulos näkyy kaikkialle kylään.

www.salinkaankartano.com

32. Kylätien hoidon aliurakointi

Jos kylässä on kuorma-autoilija, traktoriurakoitsija ja metsäkoneyrittäjä, voivat nämä yhdistää voimansa työyhtymäksi ja tehdä Tiehallinnolle tarjouksen alueen sorateiden hoitosopimuksesta. Samalla rahalla saataisiin parempi hoidon taso sorateille, koska yrakoitsijat olisivat suoraan vastuussa kyläläisille.

Tiehallinnon urakointijärjestelmä varoo kuitenkin turhia kontrollikustannuksia, joten tarjous on yksissä tuumin leivottava hoitoalueen pääurakoitsijan aliurakaksi.

Asiaa on kehitelty mm. Hankasalmen Säkinmäellä, mutta uraa avaavan ennakkotapauksen saaminen edellyttää Tiehallinnolta aktiivista myötämielisyyttä.

Luontoreitin hoito

Maisemanhoitosopimukset

Googlaa sanalla "sopimuksellisuus"

Jos kylän urakoitsijoiden työyhtymä hoitaisikin kylätiet aliurakkana?

33. Klapien teko myyntiin kylän hyväksi

Yhdessä tehdyt pienet tuotteet

Kyläyhdistykset myyvät monia tuotteita saadakseen rahaa muihin toimiin. On mm. kudottu räsymattoja, myyty piirakoita, paitoja, luomujauhoja, tehty kuusennäreistä aurasviittoja jne. Mutta oikeissa olosuhteissa talkoolla tehdyt klakit tuovat erinomaisesti rahaa kylälle.

Yksi klappipäivä kylän hyväksi

Järjestely voi olla esimerkiksi seuraavanlainen. Jokaisessa klapeja tekevässä talossa tehdään keväällä yksi ylimääräinen päivä klapeja, niin että tavoitteena on heittomotteina täysi traktorin peräkärri. Tällaisen klappimäärän hinta tilaajalle perille toimitettuna on noin 400 euroa.

Kevätahavalla tehtynä, ennen muiden töiden aloittamista tällainen aurinkoinen talkoopäivä on helppo lahjoittaa kyläyhdistykselle.

34. Kylän osayleiskaava

MRL 44 § 2.mom.

Maankäyttö- ja rakennuslain 44 §:ssä todetaan mahdolliseksi erityisen kyläyleiskaavan laatiminen. Jos kyläyleiskaava-menettelyä käytetään kaikkialla siellä, missä ei laadita asemakaavaa, saadaan kylän paikallistieto, kyläläisten arvot ja yleinen etu yhtymään tavalla, mikä harvoin muutoin onnistuu.

Edistyksellinen kunta kaavoittaa kyläalueensa yhdessä kyläläisten kanssa. Parhaassa mahdollisessa maailmassa kunta maksaa kyläyhdistykselle korvauksen siitä, että kylä osallistuu yhteissuunnitteluun. Toistaiseksi tästä ei ole ennakkotapausta.

Lastunen Kitinoja

Toisin kuin usein väitetään, kyläkaavoitus ja kyliin rakentaminen ei aiheuta kunnalle kustannuksia. Kylissä on jo olemassa tarvittava infrastruktuuri.

Kyläkaavoituksen tulotase

Case Lastunen

Uusien asukkaiden omat investoinnit

- 47 uutta taloa x 300 000 euroa = 14,1 milj euroa

Kunnan kulut

- viipalekoulu (200 000 e) 3-opettajaiseen Lastusten kouluun
- katuvaloja 2 km, kunnan avustuksella
- Lempäälän Lastusten vesihuolto-osuuskunnan avustus 260 000 e
- ei ole tarvittu muita kunnan investointeja

Kunnan kulut yhteensä noin 500 000 euroa

Kunnan verotulot

(työssäkäyvät x efektiivinen veroprosentti x vuositulo)

$75 \times 0,13 \times 36\,000 = 351\,000$ euroa

Kymmenen vuoden tase

Vakiotilassa kunnan voitto 3,5 milj - 0,5 milj = 3 milj euroa

Tehtyjen yhteiskunnallisten investointien* käyttöaste kasvaa

* Tiet, sähkö, puhelin, vesi ja viemäri, oleva rakennuskanta

35. Tuulivoima ja kylän kehittämisraha

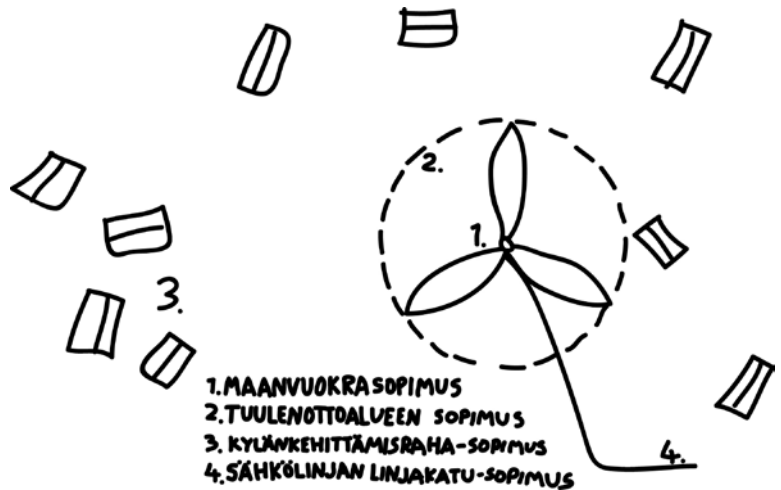
Suomen Kylätoiminta ry suosittaa niihin kyliin, joihin rakennetaan tuulivoimaa, niin sanottua kylänkehittämisraha –sopimusta. Sopimusmalli on muokattu Ruotsin Jämtlannin vastaavasta. Sopimuksella tuulivoimayhtiö maksaa 25 vuoden ajan sovitun murto-osan vuosiliiketoiminnastaan kyläyhdistykselle. Kyläyhdistys käyttää rahan kyläsuunnitelman mukaisesti kaikkia kyläläisiä ja kesäasukkaita hyödyttäviin kohteisiin.

Sopimus todistaa tuulivoimayhtiön yhteiskuntavastuullisesta toiminnasta ja korvaa niitä haittoja, joita tuulimyllyjen lähellä asuville ihmisille väistämättä koituu. Tuulivoiman haitathan ovat paikallisia, mutta hyödyt valtakunnallisia. Maanomistajalle maksettu maanvuokra on eri asiaa kuin tässä kerrottu kehittämisraha.

Kylänkehittämisraha Bygdepengar

Sopimusmalli on selkänöja, joka on tarkoitettu nostamaan kyläyhdistys osaksi neuvotteluprosessia. Kylän pitää kuitenkin itse koota tahtonsa avoimissa tilaisuuksissa ja itse neuvotella mainittu sopimus.

Vuorenkylä www.vuorenkyla.fi

Tuulivoiman paikallisessa sopimusjärjestelmässä on neljä osaa.

36. Taitelijaresidenssi

Haukijärvi Suomessa on ainakin Hämeenkyrön Haukijärven entinen kyläkoulu muutettu ns. taiteilijaresidenssiksi. Koulun ostaneet taiteilijat vuokraavat koululta työpisteitä ja asuintilaa esim. yhden kuukauden jaksoina. Residenssiin tulevat ja siellä työskentelevät ulkomaiset taiteilijat saavat työrauhan, sopivasti kollegiaalista seuraa sekä vuodenaikojen mukaan vaihtelevan luonnon. Kylä on mukana taiteilijaresidenssin tapahtumissa.

www.arteles.fi
www.haukijarvenhistoriaa.net

37. Siirtolapuutarha tai yhteinen hedelmätarha

Joissakin kylissä on valmistelun asteella siirtolapuutarhan perustaminen. Palstaviljelijät voivat olla uuden asuinalueen asukkaita, kesämökkiläisiä tai yhteiskylä-

osuuskunnan jäseniä. Kunta voi perustaa siirtolapuutarhan tukeutuen kyläläisiin.

Lohjalla on Leader-hankkeena perustettu yhteinen hedelmätarha eli fructotum. Kuortaneella on rakenteilla 76 paikan siirtolapuutarha Kuortane-järven rannalle.

Lohjan saaristo
Kuortaneen kirkonkylä

38. Viljan yhteiskuivuri

Joidenkin kylien historiassa näkyvä ”yhteinen kohtalo” on johtanut siihen, että kylä on yksissä tuumin rakentanut yhteisen viljankuivurin. Historiallisena taustana voi olla torpparien kokema kartanoaika, siirtokarjalaisuus tai valtion asutuspolitiikka.

Yhteiskuivuriin voidaan myös päätyä ennakkoluulottoman investointilaskelman kautta kuten Lapualla ja Keuruun Haapamäellä. Yhteiskuivuri on pitkälle edennyttä kylän liiketoimintaa, vaikka sitä ei aina sellaiseksi tunnusteta.

Ahdenkallio
Haapamäki
Elämäjärvi

Yhteiskuivuri todistaa kylän vahvasta sosiaalisesta pääomasta.

39. Lentokenttä

Suomessa on noin 60 ns. korpilentokenttää, joissa ilmailukerhot tai vastaavat pyörittävät pienkoneharrastajien iloksi. Kylätoiminnan suuntaan hyviä esimerkkejä ovat Menkijärvi ja Ummeljoki. Menkijärvellä kyläyhdistys hoitaa viikonloppuisin lentokentän kahviota, Ummeljoella kyläyhdistys on rakentanut kiitoradan ja hangaarin ja järjestää loppukesästä näyttävät lentokenttäjuhlat.

www.menkijarvi.fi
www.ummeljoki.fi

40. Kyläbrändi

Kyläbrändi perustuu normaaliloissa toiminnan kautta syntyvään maineeseen, mutta brändiä voidaan myös tietoisesti rakentaa. Näin ovat tehneet mm. Teijon Kylät, Vuolenkoski, Vuonisahti, Lännen kylät (Iso-Vimma), Rutalahti sekä Alpua.

**Teijo
Vuonisahti
Vuolenkoski
Alpua
Rutalahti
Lännen kylät**

Brändi yksilöi kylän ja se on suunnattu kaikille kylän ulkopuolisille ihmisille. Se kertoo pohditusta ja normaalia vahvemmassa palvelulupauksesta. Kylässä on jotain erityisen myönteistä. Ja tämä positiivinen erityisyys on totta, koska muutoin se kääntyisi kielteiseksi polttomeriksi.

41. Kekrijuhla

**Kekri on
alkuperäinen
Halloween!**

**Tipasoja
Ummeljoki**

Kekri eli köyri on muinainen työvuoden päätös, sadonkorjuujuhla ja vuoden vaihde (englannissa year ja gear). Siitä voidaan kehittää koko Suomessa juhlittava syksyinen kyläjuhla. Juhlaan sisältyy huonosti tunnettu Eurooppaa koskeva sivilisaation-maatalouskulttuurin etenemisen tarina. Eri tavalla kekriä juhlivia kyliä ovat mm. Sotkamon Tipasoja, Sysmän Ravioskorpi, Kouvolan Ummeljoki, Ruoveden Tuuhoskylä.

Kekriä koskevaa tietoutta löydät mm. Talonpoikaiskulttuurisäätiön nettisivuilta.

www.kekri.fi

KYLÄN LIIKETOIMINTA -ANALYYSI

Kylän liiketoiminta-analyysi on taulukkomuotoinen, yhden illan aikana avoimessa kyläkokouksessa kerralla (kesto 3 – 4 tuntia) läpi käytävä menetelmä, jolla

1. tunnistetaan kylän kannalta tärkein taloudellinen kehittämistoimenpide
2. määritellään kylän voimavarat ja reaaliset olosuhteet
3. sitoudutaan yhteiseen tekemiseen
4. päätetään lopuksi työryhmästä eli ketkä lähtevät viemään asiaa eteenpäin.

**Liikkeelle
yhden illan aikana**

Kylän liiketoiminta-analyysi on kohdennettua kyläsuunnittelua, jossa ei liioitella tiedonkeruuta, vaan ennen kaikkia pyritään tunnistamaan kylän sillä hetkellä tärkein ja motivoivin toimenpide. Ei siis koota toiveilistaa, vaan suostutaan tekemään valinta tärkeimmästä ykkösasiasta. Kun tunnistettu asia on 1 – 2 vuoden kuluessa toteutettu, tehdään uusi analyysi ja siirrytään seuraavaan juttuun.

**Valitaan kylän
tärkein asia**

Liiketoiminta-analyysissä käydään määrämuotoisesti läpi tarkistuskysymyksiä, joiden vastaukset tuottavat yhteisen ajatuksen siitä, mitä nyt kannattaa tehdä. Kysymykset ovat samoja, joita esimerkiksi yritys joutuu läpikäymään käynnistäessään uutta toimintaa tai hakiessaan pankista rahoitusta. On olemassa kymmeniä malleja siitä, miten yritysten liiketoimintasuunnittelu tapahtuu, mutta tässä oppaassa kylän liiketoiminta-analyysin tapauksessa on asia pelkistetty kysymysten sarjaksi.

**Kysymysten
kautta**

- 1. Mihin tarpeisiin kylässä tarvitaan ratkaisua (parityöskentely, seinälappumetodilla)**
- 2. Jos on pakko valita vain yksi ratkaistava asia, mikä se on? (jaetaan yksilöratkaisuuina plussat seinällä oleviin ideoihin)**
- 3. Valittuun asiaan kohdistuva kysyntä kylän sisältä ja kylän ulkopuolelta**
- 4. Olemassa olevat tilat ja alueet?**
- 5. Paljonko kylässä on talkoovoimaa ja millaista?**
- 6. Paljonko on rahaa ja mahdollisia lahjoituksia?**
- 7. Mitkä tahot voisivat olla asiassa kumppaneita?**
- 8. Mikä olisi hankkeen arvioitu kokonaiskustannus noin-summana?**
- 9. Mikä olisi valitun toimenpiteen ydin "yhdellä lauseella" kiteytettynä**
- 10. Perustelu sille, miksi kaikista mahdollisista toimenpiteistä valittiin juuri tämä?**
- 11. Ketkä valitaan asiaa vievään työryhmään ja kuka on ryhmän puheenjohtaja?**

Valittu työryhmä voi myöhemmin, harkintansa mukaan täydentää itseään sopivilla henkilöillä. Ryhmä valmistee valitun asian. Lopullisen (juridisen) päätöksen asiasta tekee kyläyhdistyksen tai muun koko kylää edustavan yhdistyksen hallitus. Työryhmä vastaa neuvotteluista, tutkii toteuttamistapoja, konsepteja ja testaa asiaa, koska ratkaisumallissa on aina kyse myös palvelusta.

On asian toteutumiselle hyväksi, jos liiketoiminta-analyysin tekoa ohjaa kyläyhdistyksen puheenjohtaja ja että joku kirjaa löydettyt asiat ja analyysi-illan kulun muistiin. Muistio siirretään kyläsivuille kaikkien luettavaksi. Myös kirje jokaiseen talouteen on aina hyödyllinen.

Voit olla mukana sitomatta kaikkea aikaasi!

Parhaat voimat mukaan!

Tieto koko kylälle!

LIIKETOIMINTAA ERI MUODOISSA	Kylätalon tuotteistaminen	Kotiapu	Uimaranta + vuokrasauna	Siivousrinki
TARVE JOHON VASTATAAN	yhdessäölo, juhlat,kokoukset harrastus, kansalaisopisto			
KYSYNTÄ KYLÄN SISÄLTÄ	350 henkeä			
KYSYNTÄ MUUALTA	kesäasukkaat, yritykset, kunta muut ihmiset			
OLEMASSA OLEVAT TILAT	sali 16 x 20 kahvio 10 x 12			
OSAAJAT, TEKIJÄT	rakennusmestari, tilitsto, AD toimjohtaja...			
TALKOO- VOIMA	100 henkeä			
OMAA RAHAA	9000 e "osuusmerkintä" puutavaralahj.			
KUMPPANIT	kunta, yhdistykset, srk			
HANKKEEN KOKONAIS- ARVO	35 000 e			
TUOTE- KONSEPTIN YDIN	"talosta kylän yhteinen olohuone, jonka käytöstä maksetaan"			
PERUSTELU VALITULLE TOIMELLE	Tämä tehdään seuraavaksi, koska iso ja vaativa juttu			

Esimerkki kylän liiketoiminta-analyysistä taulukon täytettynä

LASKU

Mallilan kyläyhdistys ry

Olli Ostaja
Ostajankuja 31
37550 OSTOPÄÄ

Laskun pvm	12.12. 2012
Laskun nro	0121
Viitenumero	01210
Maksuehto	14 pv netto
Eräpvm	26.12. 2012
Viivästyskorko	12 %

Mallilan kylätalon vuokraus ajalla 8. – 9. 12 2012	200,00 eur
Kylätalon siivous	80,00 eur
Pöytäliinojen vuokraus 12 kpl á 5,00	60,00 eur
<u>Astiaston vuokraus</u>	<u>20,00 eur</u>
Yhteensä	360,00 eur
<u>alv 23 %</u>	<u>82,80 eur</u>
MAKSETTAVA	442,80 eur

Mallilan kyläyhdistys ry
Kylänpääntie 12
37550 OSTOPÄÄPuhelin
045 1234567Y-Tunnus
123456-7Pankkiyhteys
OP-Pohjola 123456-789
FI22 1234 5600 0007 2
BIC NDEAFIMH*Mallilasku. Huomaa, miten maksettava eritellään mahdollisimman tarkasti.*

Kirjallisuutta sekä viitteitä eteenpäin ja yksityiskohtiin

Asumisen vapaus. Toimittanut Juha Kuisma. Maahenki 2012. Talonpoikaiskulttuurisäätiön kokoama kylissä ja maalla asumisen puolustus.

Alueellista demokratiaa? Valtiovarainministeriö 27/2012. Ritva Pihlajan ja Siv Sandbergin raportti aluepohjaisen lähidemokratian muodoista. Kokemuksia Suomen eri kunnista.

Eläköön kyläkoulu! Toimittanut Eira Korpinen. PS -kustannus. Juva 2010. Kyläkoulujen puolustus. Sivulla 171 Sami Tantarimäen laskelma lakkautettavaksi ehdotetun koulun kustannusvertailuista.

Kasvunvara. Helsinki 2012. Sitran ja ProAgrian harjoituskirja palvelujaan kehittäväille yrittäjälle. Erinomainen yrittäjän itseopiskeluopas. Visuaalista logiikkaa ja asiakasnäkökulma.

Hyvinvointipalvelujen hyvät käytännöt maaseudulla. Toimittanut Virpi Lemponen. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu 3/2004. Esimerkkejä ja mm. palvelusetelin arviointia.

Kampa –mallivihko. Käytännön esimerkkejä kansalaisosallistumisesta ja yhteisöllisyydestä maaseudun hyvinvointipalveluissa. Kampa –hankkeen julkaisu 2009. Saatavilla myös netistä.

Kohti biotaloutta. Biotalous konseptina ja Suomen mahdollisuutena. TEM julkaisuja Kilpailukyky 6/2011. Uusiutuviin luonnonvaroihin perustuvan yhteiskunnan perustelu.

Kolmannella lähteellä. Hyvinvointipalveluja kulttuurin, liikunnan ja nuorisotyön aloilta. Kolmas lähde –koordinaatiohankkeen artikkelikokoelma yhdistysten hyvinvointipalvelujen tuotteistamisesta.

Kolmas sektori ja julkinen valta. Kunnallissalan kehittämissäätiö. Helsinki 2010. Ritva Pihlajan kuntien suhtautumista kolmanteen sektoriin kartoittava ja arvioiva tutkimus.

Kunta ja kolmas sektori. PS-kustannus. Keuruu 2005. Sosiaalisen pääoman ja kolmannen sektorin arvonnosta järjestöjen näkökulmasta. Julkaisuaikanaan aikaansa edellä.

Kyllikki. Kyläkouluista monipalvelukeskuksia –hanke. Loppuraportti 12/2007. Hyvinvointia ja lähipalveluja maaseudulle. Mm Lusin kyläpalvelupäivän tunnistaminen.

Kylätalo kuntoon. Opas kylätalon energia- ja ympäristöasioiden parantamiseen. Tampere 2011. Kylätalon kuntoon –hankkeen konkreettinen neuvontaopas kylätalojen remontoimiseksi.

Kylätalot käyttöön. Vinkkejä ja ohjeita kylätaloille. Kantri ry:n 2011 tuottama ja Ilona Hussin laatima yksityiskohtainen opas kylätalojen käytön tehostamiseksi. Printattavissa netistä.

Kylätalous. Yhteisötalouden käsikirja. Kuopio 2004. SYTY ry:n Kylätaloushankkeen kokoamia rohkaisevia esimerkkejä 17 kirjoittajan voimin.

Kyläsuunnittelun opas. PS –kustannus. Porvoo 2002. Tarmo Peltosen ja Juha Kuisman edelleen ajankohdainen opas siitä, miten kyläyleiskaava laaditaan kylän ehdoilla.

Maaseudun tulevaisuus? Ajattelun käsikirja. Gummerus. Jyväskylä 2008. Professorit Tuomas Kuhmonen ja Hannu Niittykangas perustelevat ehdotuksen maaseudun uusista organisaatioista.

Maaseutukatsaus 2011. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisuja 3/2011. Faktapohjainen katsaus virkatehtävissään maaseutua kehittävien tueksi.

Missä on lähipalvelu? Lähipalvelukäsitteen määrittelyn ja käyttö julkisissa asiakirjoissa. THL raportti 43/2010. Helsinki 2010. Laajan aineiston yhteenveto lähipalvelun määritelmästä.

Miten maaseutu vastaa tulevaisuuden kysyntään ? Sitran selvityksiä 67, kesäkuu 2012. Sitran Maamerkit –ohjelmassa luotu uuden maaseutupolitiikan perustelu.

Nykyaikainen paikallistalous. LIKE. Keuruu 2004. Richard Douthwaiten globalisaatiokritiikki ryyditettyä amerikkalaiseen tapaan sadoilla pienillä vastaesimerkeillä. Maan Ystävien suomeksi tuottama.

Osuuskunnan perustajan opas. Pellervo. 3. painos 2010. Hyvin yksityiskohtainen ja kaikki osuuskuntatyyppit käsittävä opas.

Sopimalla palveluita. Käytännön ratkaisuja. Vaasa 2010. Heli Siirilän Sopimuksellisuus –teemaryhmälle kokoama julkaisu.

Yhteisötalous. Johdatus perusteisiin. Toimittanut Juhani Laurinkari. Helsinki 2007 Osuustoiminnan ja keskinäisyyden teoriaa suomalaisin tutkijavoimin.

Yhteisöllisyydellä hyvinvointia ja palveluja maaseudulle. Toim. Mari Kattilakoski, Arja Kilpeläinen ja Pirja Peltomäki. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisuja 1/2012. Tampere 2012. Artikkeleita.

Valomerkki. Energiapula ja makean elämän loppu. Atena. Jyväskylä 2012. Jussi Laitisen energiataloudellinen analyysi siitä, miten heiveröisellä pohjalla maailmantalous on.

Valta yhteisöille ! EVA analyysi 7.9.2011. Ilkka Haaviston yhteenveto Ison Britannian Big Society –hankkeen ideoista. Suomalainen näkökulma kansalaisyhteiskunnan mahdollisuuksiin.

Vindkraftens lokala nytta. www.helasverige.se –sivuilla. Cecilia Anderssonin kokoama opas tuulivoiman paikallisesta hyväksyttävyydestä. Oppaan sopimusmallia sovelletaan Suomessa

www.kylatoiminta.fi/fi/hankkeet/kylienbisneskeissit

